

A kilenc úrbéri kérdőpont és a sülyi válaszok vizsgálata [\[1\]](#)

Az összeírás sülyi vonatkozásairól háromrészes cikksorozatban írok. Az első részben az összeírás általános tapasztalatait taglalom, a másodikban pedig a konkrét kérdéseket-válaszokat adom közre, végül az urbariális táblát közlöm. (Az írás megtalálható a nemrég elkészült, *Tápiósüly története a török időktől 1945-ig* című szakdolgozatom 3.3. fejezetében.)

Responsa Incolarum Possessionis Süly [\[2\]](#) Földesúr-jobbágy viszony 1769 előtt (1-3. kérdés) [\[3\]](#)

1. Vagyon-é valamelly urbariumjok, s ha vagyon, minéműek és micsoda időtül fogva hozattatott bé?

Ad 1um: Urbariumunk nincsen, és nem is említtük, hogy valaha Urbariumunk lett volna.

2. Ahol penigh semmi urbariumok ekkoráig nem voltak, contractus szerint-é, avagy bevett szokás és usus szerint az jobbágyi robottá tétettek? És ollyatin robotáknak pediglen ideje mioltául fogvást kezdődött és vétetett bé? Nem de nem tallán az mostani contractusok előtt más urbariumok voltak, és azok micsodássak voltanak? És mikor kezdődött robotolásnak módgya?

Ad 2um: Edgy Negyed része Helységünkk' T. Sőtér Familiat illetvén a'kik ezen negyed részről valók vagyunk, soha semminémű Contractusunk titulált familiával nem lévén, némű némű adóinkat, és ☐ Jobbágyi köteleességünket bé vett szokás szerént tettük, az három részre pediglen Helységünknek M. Kohárij Familiát illetvén titulált familiának ez előtt mintegy 24. esztendőkkel Contractus mellett 202. f ^{kot} adóul fűzettünk, és ezen sumában egyszersmind s. Istványi Pusztát birtuk; úgy nem külömben 1 Vizi és egy száraz Malomnak jövedelmit hasonlóképpen az Mészárszéknek használt ugyanazon Sumában vettük;

Azon föllül Esztendő által minden héten edgy edgy Napot robottolunk, és Nyári Munkáknak az edgy Napon föllül M. Uraságnak szükségéhez képest, más Nyári munkákat is bizonyos Napi Szám nélkül tettünk. Történvén azomban 24. esztendővel ezelőt, hogy Helységünk béli szegénység M. Familia résziről Ságghij Helységbéliekkel föl zendült, és ezen Robottálásnak módja mellett dolgozni nem akart; Azon okból T. Nemes Várgye résziről Feő Notarius, és Szolga=bíró Uraimék ki jövőn, nevezett Urakk' jelenlétiben M. Uraságh széke tartatott, és annak alkalmatosságával továbbis az rendeltettvén, hogy az Szegénység minden héten edgy Napot dolgozzon, azon kívül M. Uraságnak bizonyos Tábla földgyit szántsza, abban termett Gabonát – föl arassa, és Kaszállásnak Idejin Kaszállást, Gyűjtést tégyen, ezen Robottálásnak módja mellett azon időtől fogvást mindekkoráig állandó képpen voltunk.

3. Ahol semmi urbariumok és contractusok nincsenek, az szokott és ususban vett jobbágyi adók miből állók; ezen föllyül mikor és mi móddal az ollyatin szokásban vett robotok kezdődtek?

Ad 3um: *M. Kohárij familia részire Esztendőnként három részről Helységünk' közönségesen 202. f^{kat} fűzetünk; Ezen kívül Culinarékat esztendő által adunk, Vajat akót 1. Tojást 1000. tyúkot N° 100. Lúdat N° 20. Sót Mását 2. és ezekből áll M. Koháryij Failának részire Pénzből, és Naturalékból álló adónk.*

Ld. 3. kérdésre adott válasz vonatkozó szakasza: Tettes Sőtér Familia Negyed részire Pénzbéli adót nem adunk, hanem Culinarékat edgy egész helyes ad Csirkét N° 4. Vajat Ittjét N° 1. Tojást N° 24. fél helyes felénnyit, az Zsellér pediglen semmit sem ad.

Tápiósülyben nem volt korábban urbárium. A második válaszból kiderül, hogy a Sőtér család $\frac{1}{4}$ részben birtokolja a falut, ám szerződés híján szokás alapján rótták le kötelezettségüket. A község $\frac{3}{4}$ részét a Koháry család bírta. Cseri Mátyás, Tápiósüly „főbírája” [4] leírja, hogy 1745-ig szerződés volt a földesúrral a jobbágyi kötelezettségekről. 202 forint adóval, heti egy nap robottal, nyári munkával (a heti egy napon felül) „az uraság szüksége szerint”, nem szabályozva tartoztak a földesúrnak. A leírás megemlíti Szent István pusztát, amit „ugyanazon a summában bírtak”, valamint egy vízi és egy száraz malomról is szó esik.

1745-ben azonban a nagy szegénység miatt (a Tápióságiakkal együtt) föllázadtak a Koháry családhoz tartozó sülyi jobbágyok. A robot mennyiségét kifogásolták, a vármegyéből kellett bírát küldeni az ügy rendezésére. Ebben az évben úriszéket tartottak, ahol kimondták, hogy továbbra is egy napi robottal tartoznak a földesúrnak, azon kívül egy fölesúri tábla szántásával. Az abban termett gabonát learathatták, kaszálhattak, gyűjthettek. Az úrbéri rendezésig ez volt érvényben Tápiósülyben.

A Koháry család részére a jobbágyok 202 forint adót fizettek összesen, évente három részletben. Továbbá culinariákkal (terménybeli járandóság) is tartoztak: 1 akó vajjal, 1000 tojással, 100 tyúkkal, 20 lúddal, 2 mázsa sóval.

A Sötér családnak pénzbeli adót nem fizettek, az ún. naturálé egy egész telkes jobbágy számára 4 csirke, 1 icce vaj, 24 tojás volt. A féltelkes jobbágy arányosan a felét fizette, a zselléreknek nem kellett semmit beszolgáltatni. [\[5\]](#)

Közjavak, jövedelem (4. kérdés) [\[6\]](#)

4. Minden helységnek micsoda és minémő haszonvétele, ugy ellenben micsoda kárára szolgáló állapotí határiban vannak?

Ad 4um: *Helységűnk kőz=java 1mo: Vagyon edgy fertálly esztendő által minden arenda nélkül Bor=Korcsmánk mellynek jóvedelmit kőz szükségűnkre fordéttuk. 2*

mo

: két száz, két forint pénzbéli adó Suma mellett, a'kik M. Kohárij Familia résziről vagyunk, birjuk M. Uraságunkk' Mészárszekit, edgy vízi és edgy száraz Malmát, s- azon föllül Sz. Istvánny névű Pusztáját és ezeknek jóvedelmiből föllül irtt pénzbéli Adónkat részszerént fűzettyük. 3

o

: Helységűnk számára vagyon edgy kőz Rétűnk, mellyen jó nedves Esztendőben hol 22. hol 23. szekér széna szokott megh teremni, és ezt Qvartélyossainkra, és más kőz=szűkségűnkre fordéttuk. 4

o

: Határunkban szőlő=hegyűnk lévén azon többnyire maid mindnyájunkk' szőlője vagyon, annak Termésiből is segéltyűk magunkat. 5

o

: Határunkban földes=Uraságunkk' Tilos=erdeje lévén, abból, magunkat megh jelentvén, szűkségűnkre való Nessedékűnk pénz nélkül engedtetik; azon föllül szerszámra, és Épületre való fais ingyen adattatik. 6

o

: mind vonyó, mind heverő Marhánk' szűkségűnkhez képest elegendő Pascuumunk vagyon. 7

o

: Ház hely után való Ugar földjeinkben Dohányt természetén, annak hasznát vesszük. 8

o

: Pestül 3 Mértföldnyire lakván, ottan lévő eő Főlsége soó=Házához Szolnokból esztendő által 2. s- olykor 3. is pénzért eő Főlsége Soját hordgyuk, és a' micskénk eladásra való találtatik Pesti Piarczon abbúl pénzt szerzünk, adóink kifűzetésére, és élelműnk táplására. Fogyatkozása Határunkk' hellel sovány s=homokos földgye vagyon.

A község közjavit 8 pontban mutatja be a negyedik válasz. Tápiósülyben volt egy közkocsma, aminek a jövedelmeit a közszükségletekre fordították. Koháry János gróf birtokában volt egy mézárszék, amit az éves adó mellett használhattak, valamint egy száraz és egy vízi malom. A földesúrhoz tartozott Szent István pusztája is, aminek a jövedelméből arányosan megosztva kellett fizetni a használatból keletkező haszon alapján. A falunak volt egy kösrétje, ahol „jó nedves esztendőben 22. hol 23. szekér széna” termelt meg. Ennek a jövedelmeit is a közszükségletekre, illetve a kvártélyosokra fordították. A szőlőhegyen voltak az egyes szőlőtelkek, amiket maguknak művelték, hasznát is maguk használták fel. [7] A tüzeléshez, szerszámkészítéshez és a házépítéshez szükséges faanyagot a földesúr „Tilos erdejéből” szerezhették be, bejelentési kötelezettség mellett ingyenesen. Bár béreltek külön pusztát is, a község paskoma (legelőterülete) önmagában is elegendő volt a legeltetéshez. A faluban az ugaron maradt földeken dohányt termesztettek. Gróf Koháry sóházához évente 2-szer (olykor 3-szor) pénz fejében a sót beszállították. A maradékot a pesti piacokon értékesítették, s a jövedelemből fizették meg pl. az éves adójukat, illetve költöttek saját szükségleteikre. A negyedik válasz végén leírják, hogy a határban homokos talaj lévén nem túl bő termésű földjeik vannak.

Földhasználat (5. kérdés) [8]

5. Hány és micsodás szántóföldeket és réteket egész ház helyes jobbágy bír, egy hold föld hány posonyi mérőre való, és a réteken maga ideiben sarjut kaszálni lehe-e?

Ad 5um: Szántó földgyeink 2. Vetőre lévén 4 darabbul álló mellyekben M. Kohárij Uraság részirül valók egész helyesek 20. Posonyi Mérőt vetünk, fél helyessek felénnyit, gyalogok nincsenek.

T. Sútér Familia résziről valók annyi vetőben darabokból álló szántó földgyeket birván; azokban edgy egész ház helyes 12. Posonyi mérőt vet, úgy a' proportione fél helyes, és gyalogis szintén annyit.

Réttyeink nincsenek Határunkon, következendőképpen sarjú sem terem földünkön; vannak Házunk folyásában edgyik felén Helységűnknek Kukoricza és Káposzta alá való földcskéink, mellyekben ha Gabona vettetnék fél posonyi Mérő vetés belléyek menne, Vannak Ház hely után Kender földcskénkis mellyekben edgy egész ház=helyes más fél Posonyi mérő Kender Magot vett, úgy a' proportione fél=helyes és gyalogis egyben szintén annyit.

A szántóföldek használatának, minőségének leírásával kezdődik az ötödik kérdésre adott válasz. Koháry János földjeibe az egész telkes jobbágys 20 pozsonyi mérő gabonát vettettek, míg a Sőtérekhez tartozó jobbágys tizenkettőt. A féltelkesek itt is arányosan, feleannyit. A határban rétek nem voltak, így sarjút sem kaszáltak. A leírás említést tesz, hogy a község egyik felében, a házak folytatásaként kukorica- és káposztaföldek vannak, amelybe fél pozsonyi mérő gabonát tudnának vetni. A kenderföldekbe másfél pozsonyi mérő kendermagot vetettek.

A robotmunka (6. kérdés) [\[9\]](#)

6. Egy-egy jobbágy által hány napi és minémő robot, mennyi számú vonyó marhával eddiglen az uraságnak tétetődött, és az menetelek az jövedelekkal az jobbágysoknak számláltatott-é az robotában, vagy sem?

Ad 6um: M Groff Kohárij Uraság részire Egész Esztendő által mindenémű Nyári Munkákra, úgymint Szántásra és Kaszállásra, nem külömben Téli Munkával Mind őszvességgel, úgy egész mint fél helyessek 12 ½ napi szekér munkát teszünk, gyalog munkát pediglen 12 napot, úgy egész helyessek, mind fél helyessek egyenleő képpen.

T. Sútér Familia részire, nevezetessen Bajákij Joseff Uramnak egész Esztendő által, mind Téli mind Nyári munkákat őszve számlálván, egész, és fél helyessek szekér Munkát 12 ½ napot teszünk; A' kik pedig egyedül gyalogul tllált Bajákij Josef Uramhoz képest teszünk. A' Szekeres Munkák pediglen annyi számú vonnyó Marhával mind edgy, mind más Uraság résiről végeződnek, a' mennyivel magunkk' dolgozni szoktunk, beléje számláltatván az menetel, és

vissza jövetelis a' munkákban.

A hatodik válaszpont a robotolás mikéntjét taglalja. A robot mennyisége mind Koháry Jánosnál, mind a Sőtér családnál (Bajáki József földesúr) megegyezett, évi 12 és fél nap igás robot („szekér munka”), valamint 12 nap gyalogmunka az egész- és a féltelkesek számára egyaránt. A robotra való menetel és az onnan való jövetel is beszámított a robot idejébe, az igás állat (marha) száma nem volt előírva, azt a jobbágyok saját szükségük alapján biztosíthatták a munkák elvégzéséhez.

Földesúri járandóságok, kilenced, ajándékok (7. kérdés) [\[10\]](#)

7. Az kilenced eddighlen és micsoda időtül fogvást mikbül adatott és azon kilencednek ki adása azon vármegyebéli más dominiumokban szokásban vagyon-é? És miket még az jobbágyság más adó feiben esztendőnkint maga földes uraságának adott, és jelessen az adók és ajándékok az földes úr által akár kész pénzben, akkár naturálékban mibül állók?

Ad 7um: Ekkoráig mindenkor Őszi, és Tavaszi Gabonábúl Borbúl, Báránnybúl, Méhből, Káposztábúl, Dohánybúl, Kilencedet adtunk, úgy e' szerént más Helységek is ezen Ns Várgyében /: mellyek nem Curialisok :/ az Kilencedet szokták adni főllül specifikált Termésekből. Adóinkat már meg mondtuk; Ajándékokat sem Pénzből, sem más Termésekből egyikUraságunkk' sem adunk.

Bár sok településen kilencedet csak az úrbérrendezés után fizettek a jobbágyok, Tápiósülyben már azt megelőzően is szokásban volt. Az őszi és tavaszi gabona, bor, bárány, méh, káposzta és dohány után fizettek kilencedet a földesúrnak. Az adókat és a culinariákat a második, illetve a harmadik válaszban részletezték (ld. 1-3. kérdés pontjai), ajándékokat sem pénzzel, sem egyéb módon nem fizettek.

Pusztai jobbágyhelyek, örökös jobbágyok (8-9. kérdés) [\[11\]](#)

8. Hány puszta ház helyek vannak minden helységben melly időtől fogvást, és mi okból pusztultak el, é ki által birattatnak?

Ad 8um: *Semmi puszta Ház helyeink sincsenek.*

9. Az jobbágyok szabadok-é, vagyörökössek?

Ad 9um: *Örökös Jobbágyok vagyunk.*

Tápiósülyben a XVII-XVIII. századi viszontagságok ellenére 1769-ben már nincs puszta házhely a nyolcadik válasz alapján. A faluban kizárólag örökös jobbágyok vannak ezidőtájt.

[1] A rendezésre kijelölt személyek első feladata az volt, hogy a megye összes helységét végigjárva az ún. kilenc kérdőpont alapján, mérjék fel a parasztság helyzetét. A kilenc kérdést úgy állították össze, hogy az minden — az egységes urbárium elkészítéséhez szükséges — tényezőre kitérjen, amely befolyásolja a jobbágyok életét. A kérdőpontra adott paraszti válaszok lejegyzése után az előzetes **úrbéri összeírást** készítették el, amely az úrbérrendezést megelőző helyzetet mutatja be. Földesurak szerint haladva feltüntették a telkes jobbágyok, a házas és házatlan zsellérek nevét, az általuk használt telek milyenségét, — egész-, fél- vagy negyed telek — a belső telek, a szántó és a rét nagyságát, valamint egyéb, a gazdálkodást befolyásoló körülményt.

[2] NOVÁK 2006. 417-419. p. közlése alapján.

[3] Az első három kérdés arra irányul, hogy **az úrbérrendezést megelőzően a jobbágyok**

miszerint rótták le kötelezettségüket földesuruknak, volt-e urbáriumuk, vagy szerződés (contractus), esetleg szokás (usus) szerint adóztak-e, egységes urbárium nem lévén.

[4] Sűli Helységnek fő Biraja Cseri Mátyás X (Az összeírás válaszainak aláírása.)

[5] Ld. 3. kérdésre adott válasz vonatkozó szakasza: Tettes Sötér Familia Negyed részire Pénzbéli adót nem adunk, hanem Culinarékat edgy egész helyes ad Csirkét N° 4. Vajat Ittztét N° 1. Tojást N^o

24. fél helyes felénnyit, az Zsellér pediglen semmit sem ad.

[6] A negyedik kérdőpont alapján arról kellett vallaniuk, hogy **milyen haszonvételei és kárai vannak a helységnek, milyen természeti adottságok befolyásolják a parasztközösségek gazdálkodását**, életét a jogi viszonyokon túl (nádvágás, faizás, halászat, malom léte vagy nemléte, az utak állapota, piac közelsége stb.).

[7] A szőlő, hasonlóan az egyéb kerti növényfélésekhez, nem tartozott a jobbágy fundusa után járó tartozékföldek közé, az mint szorgalmi föld, külön elbírálás alá került. Bárki vállalkozhatott a szőlő művelésére, így a szőlőföld igen fontos volt a zsellérek számára, akiknek egyedüli birtokszerzésre a szőlőművelés kínált lehetőséget. (NOVÁK 2006. 53. p. alapján.)

[8] Az ötödik kérdésre **az egy egész telekhez tartozó szántóföld és rét nagyságáról, minőségéről kellett nyilatkozniuk** a falubelieknek, valamint arról, **hán y pozsonyi mérő gabonát szoktak vetni egy, ott szokásos holdban; lehet-e a réten sarjút kaszálni**

.

[9] A hatodik kérdés a **robot mennyiségére, formájára** irányult.

[10] A hetedik kérdés a **természetbeni és pénzbeli szolgáltatások számbavételére irányult**, külön kiemelve az ajándék (culinaria) és a földesúri kilenced adásának kötelezettségét.

[11] A nyolcadik kérdés a **puszta jobbágytelek** iránt érdeklődött, ami a pusztásodás mértékére és az ezt felszámolandó betelepítések sikerére, a migrációra kitűnő adalékul szolgál. A kilencedik kérdés arra kérdez rá, hogy **örökös vagy szabadmenetelű jobbágyok lakják-e a községet**.